

Đề bài:

Phân tích
bài thơ
"Đập đá ở
Côn Lôn"
của Phan
Châu Trinh

Bài làm

Phan Châu Trinh (1872 – 1926), người chiến sĩ cách mạng vĩ đại của dân tộc ta trong ba thập đầu thế kỷ thứ XX. Ông còn để lại nhiều thơ văn thấm đượm tinh thần dân chủ và chứa chan tình yêu nước. Bài thơ *Đập đá ở Côn Lôn* đã thể hiện khí phách hiên ngang bất khuất của người chiến sĩ cách mạng trong cảnh tù đày.

Bài thơ viết theo thể thất ngôn bát cú Đường luật, mang tính hàm nghĩa sâu sắc:

*Làm trai đứng giữa đất Côn Lôn,
Lùng lẫy làm cho lở núi non.
Xách búa đánh tan năm bảy đống,
Ra tay đập bể mấy trăm hòn.
Tháng ngày bao quản thân sành sỏi,
Mưa nắng càng bền dạ sắt son.
Những kẻ vá trời khi lỗ bước
Gian nan chi kể việc con con!*

Nhan đề bài thơ là *Đập đá ở Côn Lôn* nói về cảnh lao động khổ sai của nhà thơ và các chiến sĩ yêu nước bị thực dân Pháp đày đọa tại nhà tù Côn Đảo. Năm 1908, sau vụ chống sưu thuế nổ ra ở Trung kỳ, Phan Châu Trinh bị chính quyền thực dân bắt giam và đày ra Côn Đảo.

Bốn câu đầu vừa tả thực cảnh đập đá vừa biểu lộ một tâm thế, một ý chí. Chí nam nhi, chí làm trai coi việc *đứng giữa đất Côn Lôn*, bị tù đày khổ sai là một thử thách nặng nề nhưng chẳng hề nao núng, vẫn *lùng lẫy làm cho lở núi non*. Hai từ *đứng giữa* biểu thị một tư thế hiên ngang, một tâm thế bất khuất trước uy vũ quân thù. Câu thơ thứ hai, nhất là cụm từ *làm cho lở núi non* thể hiện chí khí kiên cường trước cảnh ngộ bị quân thù đày đọa.

Các vị ngữ *đánh tan* và *đập bể* vừa tả thực sức mạnh đập đá *năm bảy đống* và *mấy trăm hòn*, đồng thời ngụ ý một quyết tâm, một ý chí căm thù phá tan chốn ngục tù, lật đổ ách thống trị thực dân tàn bạo. Phép đối, cách dùng số từ, hàm súc, đa nghĩa làm nên giá trị nghệ thuật ở phần thực bài thơ:

*Xách búa đánh tan năm bảy đống,
Ra tay đập bể mấy trăm hòn.*

Hai câu 5, 6 đối nhau rất chỉnh. Lấy thời gian bị cầm tù (tháng ngày) đối với gian truân thử thách (mưa nắng) lấy thân dày dạn phong trần (thân sành sỏi) đối với tinh thần cứng cỏi trung kiên (dạ sắt son). Tất cả đã thể hiện hình ảnh một chiến sĩ cách mạng có tâm hồn và khí phách cao đẹp. *Thân sành sỏi* và *dạ sắt son* là hai hình ảnh ẩn dụ nói lên một cách hàm súc và hình tượng phẩm chất cách mạng của nhà thơ:

*Tháng ngày bao quản thân sành sỏi,
Mưa nắng chí sòn dạ sắt son.*

Các từ ngữ: *bao quản* và *càng bền* biểu thị một thái độ sẵn sàng chấp nhận, một quyết tâm dám thách thức với bạo lực quân thù. Tinh thần ấy, ta bắt gặp trong nhiều bài thơ trong tập thơ *Nhật ký trong tù* của Hồ Chí Minh hơn 30 năm sau:

*Kiên trì và nhẫn nại,
Không chịu lùi một phân;
Vật chất tuy đau khổ,
Không nao núng tinh thần.*

(Trích Bốn tháng rồi – Nhật ký trong tù)

Hai câu kết thể hiện bản lĩnh phi thường của những người có chí lớn, mưu đồ đại sự (vá trời) mà không thành (lỡ bước). Đó là những anh hùng thất thế mà vẫn hiên ngang, coi chuyện tù đầy gian nan chỉ là *việc con con* không đáng kể, không đáng nói. Câu kết toát lên một phong thái ung dung tự tại, rất ngạo nghễ của nhà chí sĩ:

*Những kẻ vá trời khi lỡ bước,
Gian nan chi kể việc con con.*

Đập đá ở Côn Lôn tiêu biểu cho thơ ca viết trong nhà tù thực dân của các chiến sĩ yêu nước và cách mạng đầu thế kỷ XX. Bài thơ có giọng điệu đĩnh đạc, hào hùng, ngôn ngữ hàm súc, vừa bình dị vừa cổ kính trang trọng. Người xưa thường lấy thơ để giải bày cái tâm, để nói lên cái chí. Sẵn sàng xả thân để cứu nước, sắt son thủy chung với dân tộc, bất khuất và hiên ngang trước cảnh tù đầy, đó là cái tâm, cái chí của Phan Châu Trinh thể hiện trong bài thơ *Đập đá ở Côn Lôn* này. Cái tâm, cái chí của chí sĩ Phan Châu Trinh là bài học lớn cho chúng ta ngưỡng mộ và noi theo.